

broeder, die tegen u zondigde, zeventigmaal zevenmaal te vergeven.

De brallende eigenwaan van den Godvergeten krachtmenschen beroemt er zich in dat zeventigmaal zevenmaal zal worden gewroken wie hem te na komt.

Dat is de konsekwentie van het los-van-God-zijn! Daarom, laat ons tegen de eerste beginselen daarvan waken!

Alleen in Gods gemeenschap is het Eden der vreugde waar gezongen wordt het lied van 's-Heeren genade.

J. G. KUNST.

## KERKELIJK LEVEN.

Mag met een verbeterde bijbelvertaling langer gedraaid?

### IV.

Uitgangspunt voor de bespreking van deze urgente kwestie is het rapport, dat in deze materie op de Synode van 1917 werd uitgebracht en de konklusies, welke daar werden aangenomen. De Synode achtte een herziening van de Statenvertaling niet beslist noodzakelijk.

Ten opzichte van de wenschelijkheid stond zij anders. Het rapport onderscheidde daarbij tusschen een radikale, een beperkte herziening en een in den engsten zin. Tegen de eerste had het groote bezwaren. De laatste zou de moeite niet loonen. Het gaf de voorkeur aan de tweede. Toch meende het rapport, en de Synode sloot zich daarbij aan, dat de Synode daartoe niet zelf het initiatief moest nemen, omdat nog te veel voorarbeid moest worden verricht.

Het bezwaar van den vóór-arbeid is thans weggenomen. Bijna een derde van heel de Schrift is door Gereformeerde Godgeleerden sindsdien opnieuw vertaald en gekommentarieerd. Dit mag voldoende geacht om met den definitieven vertalingsarbeid een aanvang te maken.

Nog nauwelijks was de pen, waarmee wij het vorig artikel schreven opgedroogd of weder werd een belangrijk stuk voorarbeid op onze schrijftafel gelegd.

Prof. Greydanus, wien we hartelijk complimenteeren met deze vrucht van diepgaande studie en onvermoeide werkkraft, verraste ons Gereformeerde volk met de vertaling en verklaring van nog twee bijbelboeken: Efeze en Filippiensen.

Zij kwamen uit in de Serie „Korte Verklaring“ van den uitgever J. H. Kok.

De veronderstelling zal wel niet te gedurfd zijn, dat, eer de volgende Synode samenkomt, in die reeks nog wel enkele korte kommentaren zullen verschijnen.

Deze exegetische arbeid is natuurlijk niet ondernomen om onze Kerken aan een goede vertaling te helpen.

Hij is geboren uit den drang om de laatste resultaten van het geloovig wetenschappelijk Schriftonderzoek onder het volk te brengen, opdat dat er mee van genieten zou.

Deze verklaringen hebben haar waarde in zichzelf en behouden die, ook al ziet straks een afzonderlijke vertaling, op last van de Synode, het licht.

Maar met dat al zijn ze voor die vertaling van de grootste betekenis.

Hoe langer men hierover nadenkt, des te meer wortelt zich de opvatting vast, dat God bezig is althans dit veld wit te maken, opdat wij den oogst van een verbeterde bijbelvertaling zouden binnenhalen.

Wij willen op enkele punten wijzen.

De mannen, die zich als kundige exegeten deden kennen en door voorbeeldige samenwerking reeds zooveel tot stand brachten, staan nog in de kracht van hun leven.

Zonder nu daarop te bouwen, omdat ook hun jaren door den Heere zijn vastgesteld, mogen wij dit toch wel in algemeenen zin als een gunstige omstandigheid aanmerken.

Immers zijn zij als vanzelf aangewezen om onder de bezorgers van een Synodale Bijbelvertaling de leidende plaats in te nemen.

Het voorzienig bestel des Heeren heeft op hen de aandacht gevestigd.

Ook wij mogen niet anders verwachten, dan dat de Synode dit zal verstaan.

Natuurlijk moeten zij door een klein keurkorps van wetenschappelijke en vrome mannen worden ter zijde gestaan.

En nu is het van zooveel belang, dat wij menschelijkerwijze tenminste mogen hopen, dat zij de verbeterde bijbelvertaling nog kunnen tot stand brengen.

Waren zij eerst om vergevorderden leeftijd met hun publikaties gekomen, dan konden wij zulk een hoop niet koesteren.

Ook hier mag de geschiedenis van de Statenvertaling wel een woord meespreken.

Onder de zes vertalers en de zes plaatsvervangers zijn het Bogerman en Hommius geweest, die het meeste werk hebben kunnen verzetten.

Zij waren, toen de taak kon worden aangevat, in 1625, de jongsten en liepen tegen de 50.

Anderen, die zestig jaar of daarboven waren, werden of gedurende den arbeid door den dood weggenomen of door hun leeftijd naar de achterhoede gedrongen.

Want, zooals we in een vorig artikel reeds beoogden, een bijbelvertaling vordert, zal ze goed zijn, veel tijd.

De Statenvertalers kwamen voor het eerst den 23sten Mei 1625 samen. Het Oude Testament was in 1632 zoover gereed, dat het naar de overzieners kon, die in veertien maanden zich van hun opdracht kweten. Het Nieuwe Testament kwam in 1634 klaar, maar eerst in 1635 kwam het van de overzieners terug. Toen moest de kopie naar den drukker. En het werd 1637, toen onze Statenbijbel de pers verliet.

Alzoo een kleine 20 jaar na de benoeming van vertalers, plaatsvervangers en overzieners door de Dordtsche Synode en 12 jaar na de eerste verandering van de vertalers.

Daarbij vergete men niet, dat de Statenvertalers, door de Regeering daartoe in staat gesteld, zich geheel en al aan hun arbeid konden wijden. Zij woonden dan ook op één plaats te Leiden.

Op zoo iets mogen wij niet rekenen.

Niet alleen, dat in onze dagen Staatshulp moet worden uitgeschakeld, maar ook kan niet verlangd, dat de kerken de kosten, aan vrijstelling der vertalers van hun gewonen dienst verbonden, op zich zullen nemen. Waar dan nog bij komt, dat sommige vertalers van zulke vrijstelling zeker niet gediend zouden zijn.

Wij kunnen niet anders zien, of de vertalers zullen hun werk moeten volbrengen onder hun ambtelijke werkzaamheden door.

Dat dit belangrijke verdrag met zich zal brengen, laat zich hooren.

Had de Dordtsche Synode verkeerd geschat, toen zij meende, dat de Statenvertaling wel in vier jaar tijds tot stand zou kunnen komen, wij zouden verkeerd schatten, indien we ons voorstelden, dat voor een verbeterde bijbelvertaling niet minstens een gelijke periode als voor de Statenvertaling, een dozijn jaren, moet worden vastgezet.

En dat wij het tijdperk niet nog langer nemen, komt, omdat wij in aanmerking nemen, dat de vertalers van heden in gunstiger konditie verkeerden dan de Statenvertalers.

Vooreerst toch is de Statenvertaling niet zóó verouderd en door voortgaand exegetisch onderzoek niet zóó gebrekkig bevonden als de vertalingen waren, die vóór de Statenvertaling in omloop waren. En hoe men nu ook over de verbeterde bijbelvertaling denke, of men een geheel nieuwe vertaling wenscht, dan wel de voorkeur schenkt aan een radikale of beperkte herziening, de Statenvertaling blijft immer haar waarde als basis behouden. Zulk een hoogstaande vertaling als ondergrond te hebben, geeft een kwalijk te overschatten voorsprong boven onze Statenvertalers.

Vervolgens is de voorarbeid voor een verbeterde vertaling, waarover we thans reeds beschikken, aanzienlijk beduidender dan die de Statenvertalers vonden. Zeker, ook zij konden gebruik maken van voor die dagen uitnemende exegetische werken. Maar behalve, dat de exegeese nog niet zoozeer om haarzelf werd beoefend als thans, waren de kommentaren grootendeels in het Latijn geschreven en hadden voor een Nederlandsche vertaling geen direkt nut. Nu echter hebben we kommentaren in onze eigen taal, waarin zelfs een vertaling wordt aangeboden. Ook dit vormt voor het „thans“ vergeleken met het „toen“ een niet in cijfers uit te drukken kredietpost.

Eindelijk had ten tijde van de Dordtsche Synode onze taal nog geen vastheid verkregen. Onze Statenvertalers zagen zich dan ook voor de reuzentaak geplaatst, om als taalscheppers, taalvormers op te treden. De Synode zelf had reeds eenige regelen daarvoor aangegeven, maar het zwaarste, de uitwerking rustte op de schouders van de mannen, die vertaalden. Daarbij waren de synodale regelen lang niet toereikend voor de ontzaglijke moeilijkheden, waarvoor zij in de praktijk kwamen te staan. En nu valt over de taal, welke heden voor een verbeterde Bijbelvertaling dienen moet, ook nog wel een hartig woordje te wisselen. In onze hedendaagsche spreek- en schrijftaal schuilen degenererende elementen, die, als het kan, moeten worden uitgedreven. Maar al ontveinst men zich die taalmoeilijkheden niet, ze kunnen toch niet in vergelijking komen met die, welke onze Statenvertalers schier bij ieder vers ondervonden.

Daarom, laten we globaal vóór- en nadeelen tegen elkander opwegen en nemen naar ruwe schatting aan, dat voor een verbeterde bijbelvertaling een gelijk aantal jaren benodigd is als vroeger voor de Statenvertaling.

Doch men zal het nu ook toestemmen: wil men van de gaven der mannen, die nu reeds midden in den vertalingsarbeid zich bevinden, profiteeren, dan mag men niet langer uitstellen.

Nu ontwikkelen zij hun hoogste werkkraft.

Nu mogen wij nog, zoo het Gode behaagt hen te sparen, op energiek aanpakken en voltooien rekenen.

Maar verschuift men deze zaak naar een onbepaald later tijdstip, dan kunnen we ons in dat vooruitzicht niet verblijden.

Men laat uitnemende krachten teloor gaan.

En zal men heil zoeken in ijdel gespekuleer op de toekomst en zeggen: het worde dan aan hun opvolgers overgelaten?

Dat zou toch wel van lichtvaardigheid getuigen. Hiermede brachten we echter nog niet onze laatste argumenten naar voren.

### De Jaardag onzer Vrije Universiteit.

Voor de vijftienvestigste maal werd de Jaardag der Vrije Universiteit op Gereformeerde wijze gevierd.

Als Gereformeerden gevoelen we op zulk een hoogtij allereerst behoefte om onzen God in Christus te danken voor Zijn opmerkelijke leidingen en voor Hem uit te spreken onze zonden en onze zorgen, onze begeerten en ons geloofsvertrouwen.

Eerstig wekte aan den vóóravond van den Jaardag de Amsterdamsche predikant, Dr. W. G. Harrold, allen die tot de Vrije Universiteit in rechtstreekse relatie staan, maar ook ons Gereformeerde volk op, om voor deze Stichting des geloofs altijd te bidden en niet te vertragen en hij motiveerde dit met de vraag van den Heiland, „Doch de Zoon des menschen, als Hij komt, zal Hij ook geloof vinden op de aarde?“ (Luk. 18:8).

Als naar gewoonte begaven velen zich daarna naar „Parkzicht“ en in een gezellig samenzijn hield Prof. Anema een ironische en tegelijk irenische toespraak en onthak ook het geestige woord van Ds Ferwerda gelukkig niet.

Op den dag zelf sprak de nieuwe rector, Prof. Dr. F. W. Grosheide, zijn oratie uit.

Hij had een onderwerp gekozen, dat allen theologen en ook velen niet-theologen belang inboezemt: „De Geschiedenis der Nieuwtestamentische Godsopenbaring“.

In zijn rectorale rede behandelde hij het slechte gedeeltelijk.

Hoe wel het een verblijdend verschijnsel is te achten, dat in den laatste tijd veel meer dan vroeger aandacht wordt besteed aan den inhoud van het Nieuwe Testament, zoo is, aldus begon Spr., daarmee toch nog niet veel gewonnen, als het Nieuwe Testament niet beschouwd wordt als Woord Gods, als Goddelijke openbaring. Voor wie het Nieuwe Testament zóó beschouwt, bestaan bijzondere vraagstukken, die elders moeilijk de belangstelling kunnen trekken. Zoo b.v. dit: als het Nieuwe Testament openbaring geeft en is, hoe staat het dan met de geschiedenis, die deze openbaring heeft doorloopen? We komen hier voor een samengesteld probleem, waarvan voor heden twee punten de aandacht vragen:

1. Hoe moet het Nieuwe Testament als bron voor de geschiedenis der Goddelijke openbaring worden gebruikt? en

2. volgens welke lijnen heeft de geschiedenis deze openbaring zich bewogen?

Het spreekt vanzelf, dat men het Nieuwe Testament gebruikende als bron voor de geschiedenis der Nieuwtestamentische Godsopenbaring, allereerst te letten heeft op de verschillende boeken, waaruit het is samengesteld. De orde, waarin de boeken in den Kanon voorkomen, is niet willekeurig, maar deze orde kan evenmin als die van het ontstaan dienst doen voor het onderhavige onderwerp. Om de geschiedenis der openbaring te schrijven, moet eerst gebruikt de stof, die in de Evangelien en ten deele ook die, welke in de Handelingen is opgetekend, daarna de Brieven en ten slotte opnieuw de Evangelien, maar nu als geschriften, die uit een bepaald oogpunt het woord en werk van Jezus hebben opgetekend. Dat geeft ons, afgezien van verder te maken onderscheidingen, drie groepen, welke verdere, omdat de brieven zelf openbaring zijn, reeds iets omtrent het verloop der openbaring leert. Zo doet vermoeden, dat er in de Nieuwtestamentische Godsopenbaring drie perioden zullen moeten worden onderscheiden.

Dit vermoeden wordt zekerheid, indien nader het karakter van de Nieuwtestamentische Godsopenbaring wordt vastgesteld.

Er is eerst een grondlegend tijdperk, waarin al de centrale wonderen van Gods genade geschieden en dat loopt van Jezus' geboorte tot aan de instorting van den Heiligen Geest. Naast deze wonderen komt de prediking, die ze wil doen verstaan, de prediking, die eerst aan zonde en schuld wil ontdekken, opdat tot het werk van Christus de toevlucht zal worden genomen. Loopen in de eerste periode de feiten af, de prediking niet.

In de tweede periode gaat ze het werk van Christus nader verklaren en wordt ze internationaal, waardoor ze vanzelf nieuwe vragen heeft te beantwoorden. Treedt in de tweede periode prediking het meest op den voorgrond, de feiten ontbreken niet. De Heilige Geest breidt de Gemeenten uit onder Joden en heidenen.

De derde periode is die van de bevestiging en de bestrijding van opkomende dwalingen. Daarmede wordt de openbaring volledig en geschikt voor alle tijden. Nog meer dan in de tweede periode is thans de prediking hoofdzaak. Toch ontbreken de feiten niet. Met name mag gewezen op de consolidatie van het kerkelijk leven, het schrijven van vele kanonieke boeken, het stellen van het principe van een geschreven kanon.

Samenvattend kan gezegd, dat de bronnen ons in staat stellen, indien ze recht worden gebruikt, het verloop van de geschiedenis der Nieuwtestamentische Godsopenbaring aan te geven. Zeer zeker blijven er vragen ter beantwoording over. Maar het zal er toch mogelijk worden een geschiedenis der Nieuwtestamentische openbaring te schrijven, door welke geschiedenis een zekere afsluiting van de stadien behorende het N. T. zal worden bereikt.

Dit verslag en ook de oratie zelf laten echter op verre na nog niet vermoeden, welk een rijke studie Prof. Grosheide ons bood.

Moest men oratie de w in druk mo noodig.

Prof. Gros Hij heeft Wie dit g slechts een l en dat juist een gemengd Wij hopen, zal worden Hier word weinigen van Hier worde bestudeering Wij hebben Universiteit

= Niet wach

In verband Synode van om een verv pen, werd it onze Kerken kerk, die la Generale Syn het oordeel noden binne met advies culiere Syn Hieruit de node niet 8 Ten onrec Wij staan Het betrel en de Partic nen nemen.

Maar om te behandle tevens de z blijft, werd l Synode hier Doch, gezi verwekt, ma maanden lan wacht tot de Nu verkee heid, dat he nades pas

De Partiku lik zich tot den met he kerk van A

Want in Partikuliere

De weg, d tikuliere Syn de kerk van

Voor al on het praedvi logie kan zij

Wat toch i bepaling in

Geen and een betrekke zou worden

Vandaar ( Partikuliere

In het ot in het praec borg, dat he enkel opzie draagt.

Waar nu ceptioneele l of die exce van de Kerk

Het is kl geval is,

De except met de bed nung.

Natuurlijk opgesteld, di Artikel 50 een General was.

Maar de i nen bliken slechts tot zaamheden.

Trouwens, Synodes bet wone omsta 50 afgeweke

Ons kerke het exceptio Intusschen te nemen, ge van Assen

onze kerken classicale va

Men wach noodzakelijk

Op het g spoedigste e opdat die d met het oo

N.Holland

digheid getuigen,  
g niet onze sterk-

verde de jaarlij-  
neerde wijze ge-

ve op zulk een  
en God in Chris-  
ijke leidingen en  
zonden en onze  
doofsvertrouwen  
id van den jaar  
Dr W. G. Harren-  
ersitoit in recht-  
ok ons Gerefor-  
stichting des ge-  
vertragen en in  
n den Heiland  
Hij komt, zal  
?" (Luk. 18:8)  
len zich daarop  
samenzijn heeft  
egelijk irenisch-  
stige woord van

we rector, Prof.  
dat allen thes-  
a belang inboe-  
wtestamentische  
e hij het slecht-

bijnsel is te ach-  
neer dan vroeger  
inhoud van het  
egon Spr., daar-  
als het Nieuwe  
Woord Gods, als  
het Nieuwe Tes-  
bijzondere vraag-  
stelling kunnen  
bouw Testament  
het dan niet de  
heeft doorloopen?  
gesteld probleem  
en de aandacht

nt als bron voor  
enbaring worden  
eschiedenis deze

Nieuwe Testamen-  
tenis der Nieuwe  
eerst te laten  
waaruit het is  
boeken in dat  
urig, maar deze  
ontstaan dienst  
x. Om de geschie-  
pet eerst gebruikt  
ten deele ook  
steekend, daarna  
de Evangelien,  
en bepaald oog-  
is hebben opge-  
u vordert te ma-  
welke verkle-  
ring zijn, reeds  
baring leert. Ze  
wtestamentische  
moeten worden

ndien nader het  
Godsopenbaring

perk, waarin al-  
nade geschieden-  
tot aan de oit-  
t deze wonderen  
en verstaan, de  
schuld wil ont-  
stus de toelicht-  
e eerste periode

erk van Christus  
ionaal, waardoor  
e beantwoord-  
ag het moest op-  
niet. De Heilige  
r Joden en heil-

evestiging en de  
ugen. Daarmede  
schikt voor alle  
periode is (hans  
roken de fuiten  
de consolidati-  
en van vele ka-  
principe van een

bronnen ons in  
en gebruikt, het  
Nieuwtestamen-  
en. Zeer zeker  
over. Maar het  
geschiedenis dat  
schrijven, door-  
ing van de an-  
den bereikt.

lf laten echter  
wolk een rijke

Moest menigmaal bij het melding maken van een  
otatie de wensch worden geuit, dat zij spoedig  
in druk mocht komen, in dit geval is het niet  
noodig.

Prof. Grosheide heeft dien wensch voorkomen.  
Hij heeft zijn studie reeds in het licht gegeven.  
Wie dit geschrift inzielt, bemerkt aanstonds, dat  
slechts een klein gedeelte ervan werd uitgesproken  
en dat juist dat gedeelte werd uitgekozen, dat door  
een gemengd publiek het best te volgen was.

Wij hopen, dat in breeden kring van deze studie  
zal worden kennis genomen.

Hier wordt een terrein betreden, waarop nog  
weinig van onzen kant den voet hebben gezet.  
Hier worden perspectieven geopend, die tot dieper  
bestudeering uitlokken.

Wij hebben hier weer een werk, waar onze Vrije  
Universiteit eer mee inlegt.

#### = Niet wachten.

In verband met het verzoek van de Particuliere  
Synode van Noord-Holland aan de kerk van Assen  
om een vervroegde Generale Synode saam te roe-  
pen, werd in de pers gewezen op artikel 50 van  
onze Kerkenorde, waar men leest: „Voorts zal de  
kerk, die last heeft om den tijd en de plaats der  
Generale Synode aan te wijzen, zoo dezelve naar  
het oordeel van tenminste twee Particuliere Syno-  
den binnen de drie jaren te beroepen ware, met  
advies of onder goedkeuring van hare Parti-  
culiere Synode van den tijd en de plaats besluiten”.  
Hieruit heeft men afgeleid, dat de Generale Syno-  
de niet spoedig zou kunnen samenkomen.

Ten onrechte evenwel, naar wij meenen.

Wij staan hier voor een exceptioneel geval.

Het betreft hier een zaak, waarin de classis  
en de Particuliere Synode zelf een beslissing kun-  
nen nemen.

Maar om deze zoo objectief en breed mogelijk  
te behandelen, opdat er geen onrecht geschiedt en  
levens de zuiverheid onzer belijdenis gewaarborgd  
blijft, werd het gewenscht geacht, dat de Generale  
Synode hierin uitspraak doet.

Doch, gezien de onrust, welke deze kwestie heeft  
verwekt, mag de vergadering van die Synode niet  
maanden lang uitblijven en kan er nog minder ge-  
wacht tot den normalen zittingstijd, Augustus 1926.

Nu verkeeren we in de eigenaardige omstandig-  
heid, dat heel ons land door de Particuliere Syno-  
des pas gehouden zijn.

De Particuliere Synode van N.-Holland kon moei-  
lijk zich tot een andere Particuliere Synode wen-  
den met het verzoek om de uitnodiging tot de  
kerk van Assen te steunen.

Want in geen enkele provincie was meer een  
Particuliere Synode in het zicht.

De weg, die zichzelf aanwees, was, dat de Parti-  
culiere Synode van N.-Holland zich alleen tot  
de kerk van Assen wendde.

Vooral omdat zij daarbij gesteund werd door  
het praeadvies van alle hoogleeraren in de theo-  
logie kon zij dien weg veilig betreden.

Wat toch is de bedoeling van de boven geciteerde  
bepaling in artikel 50?

Geen andere dan om te waken, dat niet voor  
een betrekkelijk kleine zaak een Generale Synode  
zou worden samengeroepen.

Vandaar dat het verzoek van tenminste twee  
Particuliere Synodes moet uitgaan.

In het onderhavige geval evenwel heeft men  
in het praeadvies van de professoren de waar-  
borg, dat het verzoek van Noord-Holland in geen  
enkel opzicht het stempel van lichtvaardigheid  
draagt.

Waar nu exceptionele omstandigheden om ex-  
ceptionele middelen vragen, is het de hoofdzak-  
of die exceptionele middelen tegen de bedoeling  
van de Kerkenorde ingaat.

Het is klaar als de dag, dat dit hier niet het  
geval is.

De exceptionele middelen zijn hier volkomen  
met de bedoeling van artikel 50 in overeenstem-  
ming.

Natuurlijk kan er nooit een kerkenorde worden  
opgesteld, die in alle gevallen voorziet.

Artikel 50 voorziet reeds de mogelijkheid, dat er  
een Generale Synode binnen de drie jaar noodig  
was.

Maar de mogelijkheid, dat die noodig zou kun-  
nen blijken op zoo korten termijn, behoort niet  
slechts tot de uitzonderingen, doch tot de zeld-  
zaamheden.

Trouwens, wat de samenroeping van Generale  
Synodes betreft, werd ook vroeger wel in buitenge-  
wone omstandigheden, van het bepaalde in artikel  
50 afgeweken.

Ons kerkrecht is niet zoo star, dat het met  
het exceptionele niet rekenen zou.

Intusschen kan het, om alle bedenkingen weg  
te nemen, geen kwaad, dat ook zonder dat de kerk  
van Assen de Synode nog uitgeschreven heeft,  
onze kerken allerwege met bekwaamen spoed in  
classicale vergaderingen bijeenkomen.

Men wachte daarmee geen dag langer dan strikt  
noodzakelijk is.

Op het agendum plaatse men: verzoek om ten  
spoedigste een Particuliere Synode saam te roepen,  
opdat die de kerk van Assen aanschrijve, dat zij  
met het oordeel van de Particuliere Synode van  
N.-Holland instemt.

De classes benoemen dan aanstonds afgevaardig-  
den naar de Particuliere, en de Particuliere Syno-  
des naar de Generale.

Immiddels vraag ook de kerk van Assen het advies  
en de goedkeuring van haar Particuliere Synode,  
die natuurlijk ook zelf het oordeel van de Parti-  
culiere Synode van N.-Holland steunen kan.

Zoo gaat, als alles met beleid wordt uitgewerkt,  
geen tijd verloren en kan begin December nog  
de Generale Synode saamkomen.

Het behoeft geen nadere uiteenzetting, dat iedere  
kerk de finesses van de aanhangige kwestie niet  
behoeft te kennen vóór dat zij het verzoek om  
een spoedige classicale vergadering laat uitgaan.

Dat gebeurt bij een geding, dat een persoon  
raakt, nooit.

De desbetreffende stukken worden dikwijls alleen  
van de Synodetafel voorgelezen.

De groote lijnen van de kwestie zijn echter in  
het onderhavige geval uit het praeadvies der hoog-  
leeraren, de uitspraken van de Classis Amsterdam  
en van de Particuliere Synode van N.-Holland  
bekend.

Daarmee kan worden volstaan.

En van de wenschelijkheid, dat in deze zaak  
zoo spoedig mogelijk een beslissing worde geno-  
men, zal ongetwijfeld elke kerk overtuigd zijn.

Als nu iedere kerk, iedere classis, iedere Parti-  
culiere Synode in deze haar plicht verstaat en de  
noodige aktiviteit aan den dag legt, zal de Gene-  
rale Synode nog dit jaar in deze hoogst ernstige  
aangelegenheid uitspraak kunnen doen.

HEPP.

#### Een Christelijk-Gereformeerde stem.

##### II.

Zooals ik zeide, zullen wij trachten, de argumenten  
na te gaan, waarmee docent v. d. Schuit zijn bewering  
van een principieel verschil tusschen zijn Schrif-  
tuurlijk-confessioneele opvatting van de bekeering, en  
de neocalvinistische of Kuyperiaansche beschouwing,  
wil ondersteunen.

Het loopt hier over ernstige dingen: want „De Wek-  
ker” zelf betoogt, dat de neocalvinistische of Kuyperi-  
aansche opvatting niet minder is dan de oorzaak van  
een „breuk”; waartegenover dan die Apeldoornsche  
leer der bekeering de breuk weer heelen zal. Docent  
Lengkeek heeft nog onlangs met het oog op de rede van  
docent v. d. Schuit gezegd:

De afgetreden rector heeft nogmaals als met den  
vinger aangewezen, waar de breuk ligt van het neo-  
gereformeerde. Of het baten zal? Wij willen het ho-  
pen! Het wiegelielje „Er is geen verschil,” is reeds  
zoo lang gezongen en wordt nog steeds zoo roerend  
herhaald, dat de meesten het als vanzelf medeneu-  
riën. Er zijn menschen, voor wie waarheid wordt,  
wat zij dikwijls hooren, zonder dat zij verder na-  
vragen. Toch gaat het in dezen over de gewichtigste  
vraag des levens, n.l. hoe de zondaar in verzoende  
betrekking komt tot God.

„Breuk” — het is een ernstig woord.

Temeer, omdat terzelfder tijd „De Wekker” een preek  
advertteert, die den titel voert: het weeke hart in de  
breuke. Als men ziet, hoe „De Wekker” reageert op  
iedere poging, om het bestaan der „breuk” zooveel  
mogelijk te herleiden tot de zuivere proportiën (omdat  
in het koninkrijk der hemelen geen monnikenwerk m.g.  
gedaan worden); en als men erop let, dat ook weer in  
de boven aangehaalde uitspraak, het volk, zonder nadere  
argumentatie opgewekt wordt, om tegenover de looche-  
ning der „breuke”, dan toch in elk geval vast te houden,  
dat het „getrouw” is, de breuke uit te roepen, dan meen  
ik, te mogen constateeren, dat „het weeke hart in de  
breuke” hier niet altijd even gemakkelijk te herken-  
nen valt.

Maar laat ons het werk van het weeke hart verde-  
len. Ik las in „De Wekker”, dat het weeke hart de breuke  
ziet. En ook, dat het weeke hart de breuke wil her-  
stellen.

Het eerste bleek de bedoeling van docent v. d. Schuit.  
Het tweede zij onze poging.

Want met woorden komen we er van geen van beide  
kanten.

Hetgeen het eerst voor de hand ligt, is de vraag,  
welk verschil en welke overeenkomst docent van der  
Schuit aannooit tusschen de moderne of evolutionis-  
tische en de neocalvinistische of Kuyperiaansche op-  
vatting.

Ja, willen we nog verder doordenken, en ons herinne-  
ren, dat bij een wetenschappelijke rede een eer-  
ste vereischte is, dat men zich goed bezinne over elken  
term, dien men kiest, dan komt de vraag op: heeft de  
redenaar van Apeldoorn wel het recht, zonder nadere  
omschrijving te spreken van „neocalvinistische OF  
Kuyperiaansche richting”?

Zoo als hij ons zijn rede voorlegt, kan zij  
het antwoord alleen maar ontkennend doen zijn.

Wel zegt docent v. d. Schuit, dat hij den naam „neo-  
calvinisten” gebruikt, omdat er anderen zijn onder de  
gereformeerden, die hem ook gebruiken, maar dit helpt  
ons geen stap vooruit.

In de eerste plaats zegt de naam heel weinig. De mo-  
derne richting weet de docent wél te typeeren naar het  
beginnel, waarvan zij uitgaat. Zij stelt zich op het  
standpunt der evolutie, en heet daarom terecht  
„evolutionistisch”. Maar de naam „neocalvinistisch”  
zegt heel weinig; hij verwijst niet naar een standpunt,  
doch naar een woordvoerder. Precies hetzelfde  
gebeurt bij den naam „Kuyperiaansche”.

Bovendien weet ieder, dat de één onder „neocalvinis-  
tisch” dit, en de ander onder dien naam iets anders ver-  
staat. En vóórdat docent v. d. Schuit zich het ietwat  
gevaarlijke recht toeigent, om de onzuiveren, de on-

schriftuurlijken, de kettens dus, te typeeren met een  
naam die aan hen zelf ontleend is en welks  
gebruik hij verdedigt met een beroep op die ket-  
ters zelf, had hij zich mogen laten waarschuwen door  
het voorbeeld van den modernen prof. Eerdmans, die  
ook eens, precies als nu docent v. d. Schuit, beweerd  
heeft, dat dr. Kuyper met zijn leer van de wedergeboorte  
afweek van het aloude standpunt van Calvin, en die  
dan ook voornamelijk daaraan ontleende het  
recht, om dr. Kuypers leer geen calvinisme, maar iets  
anders te noemen: in elk geval een „breuke” met Cal-  
vijn. Waarna dr. Hylkema hem heeft gezegd, dat dr.  
Kuyper in dezen toch met Calvin overeenstemde, en  
dat de professor andere bewijzen moest bijbrengen, om  
Kuyper den naam van trouwen Calvinist te ontzeggen.  
Eerdmans vond het blijkbaar dan ook al een bewijs van  
vervalsche van Calvin als dr. Kuyper zeide, dat de  
wedergeboorte een herschepping en niet een nieuwe  
schepping is. Maar precies hetzelfde zegt docent v. d.  
Schuit ook te gelooven. Zoo zou hij volgens prof. Eerd-  
mans ook al neo-calvinist moeten heeten. Hij zegt na-  
tuurlijk: ik weiger dien naam; want ik zie het neo-  
calvinistische hierin, dat men meent, dat de weder-  
geboorte zoo lang sluimeren kan in de ziel, terwijl  
ik zeg, dat het Calvinistisch is te gelooven, dat zij niet  
verborgen blijven kan. Maar dan is daar weer dr. Hyl-  
kema om hem tegen te werpen, dat Calvin ook al be-  
weerd heeft, „dat de wedergeboorte voor het bewust-  
zijn van den betrokken mensch verborgen kan zijn”.  
(Oud- en Nieuw Calvinisme, 23.) Het is hier niet de  
plaats, om na te gaan, of dit waar is, ja dan neen. Maar  
wij herinneren wel eraan, om aan te toonen, dat iemand  
als docent v. d. Schuit, die „breuken” komt aanwijzen,  
en die tegenover de gereformeerde theologie nu eens  
de echt-gereformeerde zal gaan uitroepen, beginnen  
moet met te zeggen wathij onder denamen ver-  
staat, die hij gebruikt.

Het raakt hier immers meer dan een bloot formeel  
kwestie. Want nu de Apeldoornsche docent kon weten,  
dat de naam neocalvinist wordt opgelegd aan een groep  
van menschen, die onderling weer zeer verschillen, nu  
had hij moeten afbakenen de grenzen tus-  
schen hen, die den naam volgens bepaalde omschrijving  
wel en degenen die hem niet verdragen. Hij zelf valt er  
volgens Eerdmans immers ook onder...

En dan komt daar nog iets anders bij. Docent v. d.  
Schuit spreekt telkens over de „neocalvinistis-  
che” of „Kuyperiaansche” richting. Maar  
als hij dan aan het uitleggen gaat, dan krijgt ge in het  
zakelijk gedeelte geen woord te hooren over de  
leerlingen<sup>1)</sup> van dr. Kuyper, geen woord over  
de Gereformeerde Kerken, die zich hebben uitgespro-  
ken, ook over de hier aangehaakte kwesties, op de ge-  
nerale synode van Utrecht 1905; maar dan wordt de  
heele „richting” gekenmerkt door één, zegge: EEN  
citaat van enkele regels, van dr. A. Kuyper. Dat is alles,  
alles, alles. Maar het is wel wat heel armpjes.

En we zouden erover zwijgen, als er niet iets anders  
onmiddellijk opviel. Over dr. Kuyper alleen spreken  
is niet voldoende, als men een RICHTING wil behan-  
delen en typeeren; want het komt er op aan, in hoe-  
verre dr. Kuyper school gemaakt heeft. Eerst als dat  
gebeurt, is er een „richting”. En nu weet docent  
v. d. Schuit bijzonder goed, dat de Geref. kerken zich  
over de „onmiddellijke wedergeboorte” hebben uitgespro-  
ken. Daarmee moest hij rekenen, want hij wilde  
niet dr. Kuyper, maar de neocalvinistische of kuyperi-  
aansche RICHTING ten tooneele voeren. Maar alsof  
we nog van voren af aan moeten beginnen, alsof er nog  
niets in ons lieve disputerende vaderland gebeurd is,  
schrijft de docent, dat de Kuyperiaansche RICHTING  
leert:

„Een mensch wordt niet wedergeboren door het  
gehoor des Woords Gods, want de wedergeboorte ge-  
schiedt onmiddellijk, maar hij wordt zich bewust door  
het Woord van zijn wedergeboorte.”

Dit is, we weten geen zachter woord ervoor, een  
groot, zware tuimel uit den stoel der wetenschappe-  
lijke redeneering. Want wie de RICHTING bespreken  
wilde, had moeten rekenen met het feit, dat juist dit  
punt vaak is besproken, en dat in Utrecht deze uit-  
spraak is geformuleerd:

„dat de wedergeboorte niet geschiedt door het  
Woord of de Sacramenten als zoodanig, maar door  
de almachtige en wederbarende werking des H. Gees-  
tes; dat deze wederbarende werking des H. Geestes  
echter niet in dien zin mag losgemaakt worden van  
de prediking des Woords, alsof beide van elkander  
gescheiden zouden zijn”.

En dan wordt daarna over andere, door docent v. d.  
Schuit in het midden gebrachte kwesties (wedergeborenen  
heidenen) en ook over door hem voor het gemak maar  
op den achtergrond gelaten kwesties (vroegstervende  
kinderen) een uitspraak gedaan, die duidelijk aangeeft,  
wat de opvatting is, niet van een bepaald theoloog,  
maar van de gereformeerde „richting”. Ook al wil  
deze graag den naam van dr. Kuyper dragen, toch mag  
ze ook verlangen, dat men haar beoordeele naar  
eigen bewust geformuleerde uitspraken  
en niet naar een bepaald en al duizendmaal besproken  
zinnetje van dezen grooten theoloog.

Waarom doet docent v. d. Schuit zoo?

Zeker niet, omdat hij de uitspraak van de geref. ker-  
ken niet kent. Integendeel, trouwe Wekkerlezers kun-  
nen weten, dat hij die uitspraak door en door kent en  
zelfs aan een enkelen zin, pardon, aan een woordje in  
een zin, af en toe ook al ophangt het bestaansrecht van  
de Chr. geref. kerk. Dat er in diezelfde uitspraak der  
synode ergens staat: „minder juist”, waar docent v. d.  
Schuit meent, dat staan moet „onjuist” is uit den  
treure herhaald.

Maar daarom te meer doet het zoo vreemd aan, dat in  
deze rectorale rede, die de „breuke” komt openleggen,  
met geen woord wordt melding gemaakt van wat de  
geref. kerken zelf hebben gezegd over die zinnetjes van  
dr. Kuyper, waarover ook te Apeldoorn de menschen  
nog altijd „zitten”, en broeden.

Wij denken hier niets kwaads.

<sup>1)</sup> Hoogstens dr. A. Kuyper Jr. over Paulus' wedergeboorte.

Maar wij vinden het wel opmerkelijk. Wij wijzen er op ter ondersteuning van onze bewering van daareven, dat het „weeke hart in de breuke” meer de breuke ziet, dan dat het die breuk wil herstellen.

En o wee, als men de breuke wil gaan zien, omdat dat zoo uitkomt in den loop der dingen.

Waarom haakt de docent in een wetenschappelijk woord zich vast aan een zinnetje, dat achter Utrecht 1905 ligt en waarom werpt hij zich, om de „richting” te hecritiseren, niet met alle macht op dat officiële woord van heel een kerken-groep?

Waarom?

Wij weten het niet.

Maar wij weten wel dit: als de docent dat gedaan had, dan zou hij minder stevig hebben kunnen zitten in het zadeld van zijn rectoralen rit. Dan zou hij hebben moeten erkennen: broeders, wij hebben het erg vaak over „de breuke”, maar kijk eens aan: de broeders van den overkant hebben allang gezegd, dat zij geen breuke willen en zij zijn aan onze bezwaren tegemoet gekomen.

En als dan heel Apeldoorn zeggen zou: maar de breuke is er toch, en wij willen ze weer eens goed en ferm zien, nu, dan zouden wij er niets op tegen hebben. Als men dan maar geen paarden van stal haalt, die allang opgeborgen zijn; als men dan maar geen raadseltjes opgeeft, waarop allang een proeve van oplossing ingediend is. Want dat de docent hier achter Utrecht terugrijpt en zich niet met alle tien wetenschappelijke vingers vastklemt aan wat de kerken hebben gezegd, dat is een van de vele bewijzen, dat men de oplossing, de heeling van de breuke zoo lang mogelijk uitstelt, al zal het (we zitten toch in de psychologie) misschien onbewust zijn. Men negeert het gegeven antwoord en vraagt maar weer van voren af aan.

De kwestie is dus onzuiver gesteld, wat die „richting” betreft.

Dat is de eerste jammer.

En de tweede is niet minder groot.

Want óók als we alleen bij Dr. Kuyper blijven staan, stelt de rectorale rede van docent v. d. Schuit de kwestie geheel onzuiver. Daarover een volgenden keer.

K. S.

## GEESTELIJKE ADVIEZEN.

### Voorgaan in 't gebed.

Een nog jonge broeder, maar die, in onderscheiden levensverhoudingen en functies, gedurig geroepen wordt, anderen voor te gaan in 't gebed, klaagt me zijn nood, dat hij daarmee maar niet in 't reine kan komen. Terwijl 't hem anders nooit aan vrijmoedigheid hapert, zelfs niet als hij in kleinen of grooten kring het woord moet voeren, begeeft hem op eens alle moed, zodra hij zal voorgaan in het gebed.

Die onvrijmoedigheid beklemmt hem in die mate, dat hij niet de gepaste woorden kan vinden voor wat hij zou willen vragen, en dat zijn bidden anderen eer dreigt te ontstichten dan dat ze er in meebidden zouden.

Hij poogde zich uit zijn moeilijkheid te redden, door geruimen tijd zijn gebeden vooraf op te stellen, en vervolgens van buiten te leeren.

Vrede had hij daarmee echter nooit ten volle, en in 't geheel niet meer, sinds hij ergens over die wijze van doen een zeer scherpe critiek las.

En hij eindigt met in deze verlegenheid raad te vragen.

Gemakkelijk te geven is deze niet.

Want zóó veel-voorkomend als de moeilijkheid is, waarmee onze inzender te kampen heeft, zóó verschillend zijn de oorzaken. Bij den een vaak zoo heel andere dan bij den ander. Ook hier geldt daarom, wat ik, als ik raad poog te geven, telkens weer herinneren moet: dat niet alle zieken, en zelfs niet alle patiënten, die aan eenzelfde kwaal laboreeren, haast vinden bij hetzelfde recept. En omdat ik doorgaans niet het genoegen heb m'n vragers en vraagsters persoonlijk te kennen, moet ik dus in mijn raadgevingen zeer algemeen blijven. Hoogstens kan ik verschillende gevallen als mogelijk veronderstellen, en voor elk geval een vingerwijzing geven, om het aan het oordeel mijner lezers zeiven over te laten welk geval het hunne het meest nabij komt.

Nu kan ik, bij het beantwoorden van de gestelde vraag, al dadelijk beginnen met twee rubriecken van gevallen uit te schakelen.

De eerste omvat de menschen, die in 't algemeen,

### POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN.

#### De Afzetting van den Docent A. Steketee.

##### III.

In Prof. Bouwman's werke „Onder Veilige Hoede” lezen we op p. 37—38 het volgende:

Adriaan Steketee werd 26 Augustus 1846 te Nieuwduin (Z.) geboren. In de stille dorpspastorie groeide hij op. Als knaap bezocht hij het gymnasium te Middelburg. Hier kwamen, evenals later aan de Theologische School, zijn uitstekende gaven aan het licht. In 1869 candidaat in de theologie geworden, aanvaardde hij eene roeping naar Zaandam, waar hij met liefde werkte en waar zijn werk zeer gewaardeerd werd. Den 10en Juni 1872 werd de jonge predikant benoemd tot leeraar aan de Theologische School op een tractement van f1600 's jaars. Het onderwijs in de oude talen werd aan zijne zorg toevertrouwd. Hoe fijnbesnaard zijn geest was, bleek, toen hij 20 September 1873 zijn ambt aanvaardde met een rede over „het nut der wetenschappen voor den mensch en in 't bijzonder voor den Evangeliedienaar”. Omtrent zijn persoon en arbeid schreef Dr. J. van der Linden, die hem van nabij gekend heeft:

Hierop volgt het stuk, dat we in ons eerste artikel hebben opgenomen, tot en met de zinsnede: „Zijn benoeming te Kampen is een fout geweest”; en dan nog een citaat, dat hier niet ter zake doet, over Steketee's omgang met zijn studenten buiten het col-

en onder alle omstandigheden veel moeite hebben, al sprekend, voor hun gedachten een behoorlijken vorm te vinden.

De tweede is de rubriek van de beschaamde en verlegen naturen, die wel de woorden tot hun beschikking zouden hebben, maar die den moed niet kunnen grijpen om in grooter of kleiner kring, in welken vorm ook, het woord te voeren.

De inzender behoort blijkbaar niet tot de ééne noch tot de andere groep. Hem ontbreekt niet de gave om zijn gedachten in behoorlijken vorm onder woorden te brengen, en evenmin de vrijmoedigheid om in gezelschap of vergadering op te treden.

Alleen als hij geroepen wordt, in 't gebed voor te gaan, voelt hij zich op eenmaal beklemd.

Formeel heeft vragers derhalve al wat er noodig is, om in het gebed voor te gaan.

Er moet dus iets materieels in zijn zieleleven zijn, dat hem daarbij in den weg treedt.

Dat kan allerlei zijn: méér dan ik hier opsommen kan. Laat me enkele dingen noemen.

Het kan zijn: gebrek aan gebedsoefening in het verborgene. Want wie niet gemeenzaam werd met het gebed in het verborgene, zal zich niet vertrouwd gevoelen met het gebed ten aanhoore van anderen.

Het kan ook zijn, dat het gebed in 't verborgene wel niet ontbreekt, maar dat het sleurwerk werd, een gedachteloos prevelen van een reeks vaste uitdrukkingen en zinnen waaraan men zich langzamerhand gewende, zonder ernstig pogen om in te dringen in de nooden van hart en leven en die, telkens weer naar men ze vindt, welbewust en klaar voor den Heere uit te spreken.

Wie in deze zonde verliep, zal er schrikkelijker gevolgen nog van dragen, maar hij zal, als hij geroepen wordt om bewust en voor anderen oor voor een of andere bepaalde zaak, voor eenig belang of eenigen arbeid Gods aangezicht te zoeken, niet voort kunnen.

Wat ons ook verlegen kan doen staan tegenover het voorgaan in het gebed, kan zijn de gewoonte, ons persoonlijk gebed altoos zich te laten bewegen om onze eigene nooden en behoeften, en er geen plaats in te geven aan belangen buiten ons, als we die bij het overluid gebed, in grooter of in kleiner kring, doorgaans voor God moeten brengen.

Verder kan deze onvrijmoedigheid gevolg zijn van een voortdurend bevelte conscientie.

Ik dank hier vooral aan seksuele zonden. Reeds in 't verborgen gebed werpen ze slagboomen voor onze voeten. Doch die slagboomen worden rotsblokken bij het gebed in het openbaar.

Ook een slordige levenswandel in het algemeen kan ons, in den kring die er getuige van is: huisgezin, familie, vereenigingen, den mond sluiten voor overluid gebed.

Niet minder doen dat menschenvrede en ijdelheid — twee zusters, die gewoon zijn niet zonder elkaar uit te gaan. We beginnen dan met te denken aan ons-zelfen: hoe we het er af zullen brengen; of we niet misschien zullen blijven steken, enz. We gaan voort met onze gedachten te hebben bij de menschen die ons hooren bidden: hoe ze het vinden en wat ze er straks onder elkaar van zeggen zullen. En in de botsing tusschen deze diepzondige overleggingen en den eisch van 't gebed als opheffing der ziel tot God lijden we dan schipbreuk.

Naast deze oorzaken zijn er zeker nog tal van andere te noemen. Doch dit zijn, denk ik, wel de voornaamste.

Wie anderen met vrijmoedigheid in het gebed zal voorgaan, moet derhalve de verborgen gebedsoefening niet verzuimen, de wacht betrekken tegen alle gedachte-loos bidden, aan allerlei belang, buiten zijn persoonlijk leven, in zijn persoonlijk bidden een plaats geven; ernstig waken tegen beleving van zijn conscientie door verborgen zonden en niet minder tegen de verhuidering van zijn gebed door slordigen wandel, en voorts er zich in oefenen zich zelf en de menschen zóó klein en nietig te zien in vergelijking met den Hoog-heilige en -heerlijke dien we in ons bidden aanroepen, dat we hen in ons bidden vergeten en alleen denken aan onzen God.

Ernstig verborgen gebed om dit alles zal wel de zekerste weg zijn om te komen tot het rechte bidden in naam van anderen.

Doch ook over de andere toch nog een enkel woord. Zoowel tot hen als tot onzen God moeten we bij 't voorgaan in 't gebed in de rechte verhouding staan. We moeten hen niet aanzien als toehoorders, als getuigen, en nog veel minder als beoordeelaars, maar als de menschen in wier naam en als wier mond we zullen gaan bidden.

lege, ontleend aan een „In Memoriam” van Dr. Tazelaar van Weesp. Daarna gaat Prof. Bouwman aldus voort:

Evenwel werd zijn onderwijs niet bevredigend geacht. De Synode van Zwolle, 1882 (Hand. van het College van Hoogleraren, 21 Sept. 1882; Hand. der Synode van Zwolle, 1882, Art. 163, 179 en 203) drong er bij hem op aan, dat hij „in aanmerking nemende, dat zijn fysieke krachten ontoereikend zijn om te kunnen voldoen aan de veelzijdige en veelomvattende eischen, aan een nauwgezette vervulling van de betrekking van Docent aan de Theol. School verbonden” ontslag zou vragen. Na het ontslag als Docent leefde hij als een kluisenaar. Altijd dacht en peinsde en schreef hij. En als hij moede was van het denken, greep hij naar het penseel en schilderde op niet onverdienstelijke wijze. Den 13en Januari 1913 is hij in den Heere ontslapen.

Op dit gedeelte werd nog niet zoo lang geleden — vandaar dat ik er eerst nu over schrijf — mijn aandacht gevestigd door een van Steketee's familiebetrekkingen, die er zeer pijnlijk door was getroffen. Dit is ook wel te begrijpen Immers nu wordt maar niet in een krant, die ook wel wat zeggen moest over een kwestie, in het voorjaar van 1914 aan de orde van den dag, doch in een min of meer officiële geschiedenis der Theologische School, door haar geschiedkundige specialiteit geschreven, gezegd, dat hij geen docent kon zijn, ja zelfs dat zijn benoeming een fout geweest is, en dat wel op gezag al weer van Dr. Van der Linden, die, naar het heet, hem „van nabij gekend heeft”.

We moeten daarom beginnen met ons in gemeenschap te stellen met hen; met ons één te voelen met hen, en ons af te vragen, wat zij, konden ze het ons zeggen, daarom geboden zouden willen hebben.

Als we zóó priesterlijk voorgaan in het gebed is priesterlijk werk; er moet bij geofferd worden; we moeten er allereerst ons-zelfen bij offeren — ons in liefde vereenigen met hen wier mond we hebben te zijn tot God — zullen ze ophouden critici te zijn voor ons heel, zullen ze ons niet meer neerhalen bij ons bidden, maar zal de gemeenschap met hen ons veeleer steunen en opheffen.

V.

F.

## MUZIKALE KRONIEK.

### XIV.

Het feestconcert der C. O. V. te Amsterdam.

De Amsterdamsche Christelijke Oratoriumvereniging vierde haar twintigjarig bestaan en deed dit natuurlijk met een concert. Ik heb gaarne voldaan aan de uitnodiging om op te gaan met de feesthoudende menigte, en woonde het eerste deel der uitvoering bij; tot mijn leedwezen moest ik in de pauze vertrekken, zoodat ik van het tweede deel geen indrukken kan weergeven.

Wie niet wist, dat er iets bijzonders aan de hand was zou het toch wel aanstands bemerkt hebben zoodra hij zijn zetel innam. Immers trof hij een uitverkocht huis, waaraan zelfs het bekende blauwe zaaltje, dat wel gelegenheid tot hooren maar niet tot zien geeft, hulpdienst moest bewijzen; bloemen en palmen sierden het podium; een blijde stemming was bij koor en auditorium duidelijk waarneembaar; en toen Schoonderbeek een punt van zijn neus liet zien, daverde de zaal van het blijde geklap. Hij zelf scheen ook blijde met de blijden; zijn koor kreeg in de bekende armgebaren, toen hij naar den dirigeerstool afdaalde, meermalen de opwekking om nu eens te toonen wat ze konden en hun beste beentje voor te zetten. En het behoefde geen twijfel te wekken of deze uitnodiging van den sympathieken leider weerklank zou vinden bij zijn goed gedisciplineerde en hem geheel toegewijde volgelingen.

Ook het programma was feestelijk. Misschien zeg ik beter: was in correspondentie met het feest. Het bestond niet uit één groot werk, zoodat de C. O. V. ze pleegt te geven, doch uit een vrij groot aantal nummers, alle gekozen voor dit speciale doel.

In de eerste plaats beantwoordde aan de geschiedenis en den arbeid der vereeniging de verdeling in feitelijk twee concerten; het eerste (voor de pauze) onder directie van Schoonderbeek, het tweede (na de pauze) onder leiding van Hubert Cuypers. De verklaring ligt daarin, dat sinds Schoonderbeek's ernstige ziekte, die deed vroezen of hij wel ooit weer achter den lessenaar zou plaats nemen, Cuypers, die eerst hem vervangen had zoolang zijn ongesteldheid hem het dirigeren beliet, nadien met hem de taak van de muzikale leiding der vereeniging heeft gedeeld, zoodat nu beiden ook recht er op konden doen gelden om een deel van dit feestconcert onder hun directie te doen staan.

Behalve deze hoofdindeling in tweeën was ook verder het programma symmetrisch samengesteld.

Het eerste en het tweede deel begonnen beide met een feestelijk orkestnummer om er de stemming in te brengen en te houden. Onder leiding van Schoonderbeek ging Weber's Jubelouverture (waarover straks nader), onder die van Cuypers zou de ouverture van Wagner's Meistersinger hulde brengen aan het koor. In het eerste deel volgden dan twee Bach-nummers: een fragment uit Cantate 190

„Van nabij gekend.” Het laat zich verdedigen. Inderdaad is Dr. Van der Linden nog student geweest, terwijl Steketee al aan de school verbonden was; wel niet lang, slechts twee jaar (1872-'74), en hij zal toen wel geen college meer van hem gevolgd hebben, dat zijn onderwijs inzonderheid het litterarisch gedeelte der opleiding betrof, maar hij kwam wel af en toe bij hem aan huis. Doch op die wijze hebben tientallen van studenten den docent Steketee „van nabij gekend”, ja er zijn er verscheidene, die hem van veel meer nabij gekend hebben. Ik heb mijn Moeder, die in die jaren met mijn Oom samenwoonde, de vraag gesteld, of de verhouding van Dr. Van der Linden tot hem zóó nauw was, dat er eenige reden is aan zijn oordeel een bijzonder gezag toe te schrijven, en zij heeft daarop beslist ontkennend geantwoord. Ik weet niet, op welke gronden die mededeeling van Prof. Bouwman berust, maar ik voor mij kan volstrekt niet inzien, waarom wel het oordeel van Dr. Van der Linden vermeld moet worden en dat van zoovele anderen, als Prof. Van Velzen, Prof. Bavinck, Dr. de Gens, Dr. Koo-wenhoven, Dr. Landwehr, Dr. Bouma, Dr. Renkema — toch ook wel mannen, die genoemd mogen worden — welke zijn onderwijs geprezen en zijn heengaan betreurt hebben, eenvoudig verzwegen.

Maar — zoo vraagt ge — heeft Dr. Van der Linden Steketee misschien na zijn Kamper periode „van nabij gekend”? Ik weet niet, of hij hem nog ooit ontmoet heeft, maar wel heeft hij nog eenig contact met hem gehad. Hij heeft n.l. deel uitgemaakt van een commissie, door de Synode van 1885 benoemd om met den oud-docent te spreken. Bij de Synode was de vraag ingekomen, waarom geen volledige uitvoering gegeven

„Singet de  
het koor  
in allen L  
soliste M  
Math. Nieu  
en van Mo  
gedeelten  
rende ver  
(onder Sch  
tie, het T  
Zoo vie  
gramma o

Of het  
Dat is in  
tie van  
toch ook  
wel, dat z  
geeft van  
het te zee  
voldoen.  
had kunne  
kaarsje br  
Dit bleef  
avond tuss  
geen kwa  
wel en ha  
behoeven  
kumen kie  
en dan is  
Mar ve  
Ik begr  
dat in deze  
zulk een  
der uitvoe  
een tweet  
hooren. D  
reeds uit  
medewerke  
ken, in e  
nochtans  
standige u  
schiedenis  
dan zou a  
kunnen zij  
uit te bli  
hebben gel  
tuurlijk ov  
karakter v  
eeniging.

De num  
in nog ste  
ring”, zo  
vereening  
tate van  
zijn in de  
avond, we  
nog veel d  
heeft dit  
voor dient  
gelegenheid

Zoo bleef  
en Cuypers  
zeggen, dat  
thuis beho

Ik zou  
nijn beoor  
ma, wam  
het hier zo  
van mensc  
van het d  
zingen Go  
het daver  
einde der  
kon vertolk  
voor de i  
Peltonburg.

werd aan  
m.a.w. wa  
genoot, zij  
Na eerst in  
de Synode  
die hierover  
(Handeling  
de Synode  
had haar in  
geren om  
Art. 182, m  
gerapporte  
danig” will  
spreken „ov  
Naar mijn  
komen gelij  
kon, maar  
het gebeurde  
de fout te  
karakter wa  
met eenige  
gestaan heb  
was haar le  
goed te m  
sprake: de  
hem over te  
dat geheel  
Van die e  
uitgemaakt  
gedungeerd  
ven verslag  
om met den  
de Synode